

Religions i llibertats democràtiques

Ningú sap quines varen ser ni quan es varen formular les primeres idees religioses en els grups humans (gènere *homo*). Des de la revolució cognitiva que significà el llenguatge els humans no hem parat de fer-nos preguntes bàsiques: qui som?, com és l'univers?, quin sentit té la vida?, viuré després de morir?, com ens hem de comportar?, qui ha de prendre i com s'han de prendre les decisions col·lectives? Els humans han proposat un nombre increïblement gran de respostes a aquestes preguntes. Les religions són un tipus d'aquestes respostes. Unes respostes que han fascinat als humans durant desenes de milers d'anys.

Tampoc ningú coneix les raons precises d'aquesta fascinació. S'han proposat diverses explicacions: evolutives –les idees religioses propiciarien una millor cohesió i supervivència del grup; psicològiques –disminueixen les angoixes provocades pel fet de saber que morirem; epistemològiques –unes poques idees i molt senzilles donen resposta a preguntes fonamentals sobre el món natural i humà; etcètera. Sigui com sigui, i malgrat que avui puguin aparèixer com idees molt ingènues des de la perspectiva del coneixement actual, les religions es troben esteses en totes les societats. La creativitat humana en el moment de postular l'existència de déus, esperits, etcètera, no

ha estat precisament escassa. Se n'han postulat desenes de milers, tot i que pels no creients en una religió particular les afirmacions que fan els creients esdevenen molt estranyes, surrealistes. El fet és que l'evolució de la vida en el planeta ha produït uns cervells humans propicis a ser crèduls.

Des del neolític resulta clara la funció política de les religions. La legitimació del poder s'ha fet sovint fins fa poc en termes religiosos. El palau i el temple representen els dos símbols bàsics del poder. Una característica que arriba fins al segle XXI.

Tanmateix, la lògica religiosa i la lògica liberal-democràtica no acaben de casar del tot bé. De fet, les revolucions liberals varen anar establint el que s'anomena la *gran separació*, com a mínim parcial, entre política i religió (cristiana). En la modernitat, el procés s'inicià fa més de tres segles. Hobbes és aquí un punt de referència. En els països occidentals les religions es van anar *privatitzant*. La constitucionalització de les llibertats religioses, de pensament i d'expressió constitueixen part del nucli d'aquelles revolucions que significaren un salt decisiu en termes d'emancipació. En l'àmbit polític, la *domesticació* de les religions ha estat un avenç institucional indiscutible de la mà dels drets i llibertats de ciutadania.

El model polític més congruent amb els valors, drets i principis de les democràcies liberals és el model laic, que manté que l'Estat ha de ser neutre en matèria religiosa i

que ha de protegir el pluralisme. En aquest model, les posicions religioses, atees o agnòstiques no han d'envair mai l'esfera política institucional, sinó que pertanyen a l'esfera privada dels ciutadans. França és la democràcia que més s'acosta a aquest model. Tanmateix, la majoria dels estats democràtics no són pròpiament laics. Alguns fins i tot mantenen religions oficials o amb una posició privilegiada en les seves legislacions (Alemanya, Finlàndia, EUA, Regne Unit, Espanya...). En aquest sentit resulta

Una democràcia avançada hauria de tendir al model laic en la regulació del pluralisme religiós

obsolet, per exemple, que edificis com parlaments, jutjats o escoles públiques mostrin signes religiosos, o que es facin *funerals d'Estat* amb rituals d'alguna religió particular. També ho és que els ministres de les democràcies liberals (o a Catalunya els consellers) jurin o prometin el seu càrrec davant de signes religiosos particulars (crucifix, Bíblia, Alcorà...). Es tracta de càrrecs públics que es deuen a tots els ciutadans amb independència de les seves creences o no creences religioses. Les raons a vegades adduïdes

de que es tracta de pràctiques basades en elements culturals propis o que es tracta de símbols de la religió majoritària resulten molt dèbils en termes liberal-democràtics.

El recent atemptat al setmanari *Charlie Hebdo* ha tornat a posar d'actualitat el recurrent debat sobre si la llibertat d'expressió i de crítica han de restringir-se davant el perill de que grups radicals religiosos cometin atemptats quan es creuen agraviats.

Crec que estigmatitzar genèricament una religió (o grups ètnics o nacionals) no és una actitud ni gaire ètica ni gaire intel·ligent. No mostra respecte per les creences en una societat pluralista. Entenc les posicions que demanen prudència en el tractament de determinats temes. Tanmateix, una cosa és la prudència com a virtut política i una altra ben diferent que hagin de restringir-se les llibertats democràtiques tan difícilment aconseguides a la història. Cada societat presenta modulacions. Els codis penals de les democràcies no són coincidents. Tanmateix, una restricció autoimposada de les llibertats constitucionals representaria un pas enrere en termes emancipadors, més enllà del que cada ciutadà consideri opinions o expressions gràfiques de més bon o mal gust. Una democràcia avançada hauria de tendir al model laic en la regulació del pluralisme religiós. La *gran separació* encara té camí per recorre en l'optimització dels valors de la llibertat, la igualtat i el pluralisme en les democràcies actuals.●